

Son MFA Anlaşmasının Dünya Tekstil Ticaretine Etkileri

İlker PARASIZ
Prof.Dr.

U.Ü.İktisadi İdari Bilimler Fak. BURSA

Uluslararası tekstil ve giyim ticaretinin çoğunu yöneten kurallar olan Çok Elyafılar Anlaşması (MFA) gelişen ülkelere yalnızca ticareti kısıtladığı için değil fakat uygulamada ayrıcalıklı olduğu için de maliyetler yüklemektedir. MFA 1991 Temmuz'una kadar yürürlüktedir. İlk üç MFA ile karşılaştırıldığında yeni MFA bir devamlılık çizgisini sürdürmektedir: Vazedilen ana amaçlar kelimesine korunmaktadır. Daha kısıtlayıcı değişiklikler kapsanan tekstilleri genişletilmiş, gerçek dışı beyanlara karşı kurallar eklemiş iki taraflı olmayan kotalar kullanan ithalatçı ülkelerin durumunu güçlendirmiştir. AB.D.'nin ısrarı üzerine, lif kapsamı pamuk, yün ve sentetik liflerden tüm bitkisel lifler ve ipek karışımlarına doğru genişletilmiştir.

THE LUFLUENCE OF THE LAST MFA AGREEMENT ON WORLD TEXTILE TRADE

The Multifibre Arrangement (MFA), the international rules which govern much of the international trade in textiles and clothing, imposes costs on the developing countries, for it does not only restrain trade but is discriminatory in its application. The MFA remains in effect until July 1991. Compared with the first three MFA's, the new MFA maintains one important line of continuity: The basic stated objectives are retained word for word. The more restrictive changes expanded the type of textiles covered, added rules against false declarations and strengthened the hand of importers using nonbilateral quotas. At the insistence of the U.S, the fibre coverage was extended from cotton, wool and synthetic fibres to all vegetable fibres and silk blends.

1.GİRİŞ

Günümüzde mevcut Çok Elyafılar Anlaşması (MFA) bir uluslararası kural olarak uluslararası

tekstil ve giyecek ticaretinin büyük bir kısmını yönetmekte ve ülkemizde dahil olmak üzere gelişmekte olan ülkelere hem ticareti kısıtlayarak hem de bu ticaretin uygulanmasında ayrımcı olduğundan bir maliyet yüklemektedir. Örneğin 1985 yılındaki 104 milyar dolarlık dünya tekstil ve giyecek ticaretinin 29,5 milyar doları gelişmekte olan ülkeler ve Doğu Ticaret Alanından gelişmiş ülkelere doğru olan ticaret kota müzakerelerine bağlanmıştır. Buna karşılık gelişmiş ülkeler arasındaki 44 milyar doları aşan tekstil ve giyecek ticareti Japonya'dan ABD'ye olan ihracat dışında tarifelere de bağlı olsa serbestçe yapılmaktadır.

2. TEKSTİLE İLGİLİ DÜZENLEMELERİN TARİHÇESİ

Tekstil ve giyeceklerle ilgili kısıtlayıcı düzenlemelerin tarihçesi 1950 li yılların başlarındaki Japonya'dan ABD'ye olan ihracata kadar uzanır.

Çok taraflı olarak kısıtlamaların kurumsallaşması 1961 ve 1962 de imzalanan kısa ve uzun vadeli anlaşmalara kadar (Short Term Arrangement S.T.A, Long Term Arrangement, LTA) uzanmaktadır. LTA gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere yaptıkları ithalatın cari ya da potansiyel piyasa bozucu olması gerekçesiyle tek taraflı ya da müzakereler sonucu gönüllü kısıntı koyma olanağı vermektedir. Bu anlaşmalar, GATT'ın koyduğu prensiplere ters düşmektedir.

LTA 1967 ve 1970'de yenilendi. 1974'te LTA yerini günümüzde dünya tekstil ticaretini yöneten Çok Elyafılar Anlaşmasına (Multi Fibre Arrangement, MFA) bıraktı. MFA, 1977, 1981 ve 1986 yıllarında üç kez yenilendi. MFA, LTA'yla benzer amaçlar taşımaktaydı. Kısıtlamalar pamuklu tekstil mallarından sentetik tekstil ürünlerine kadar genişletilmekteydi.

Öte yandan piyasa bozulması koşulları daha açık bir şekilde tanımlanmaktaydı. Buna göre piyasa, girişte büyüme oranı yılda her kota için yüzde altı olarak belirlenmekteydi.

Bu arada GATT'la ilgili olarak yürütülen 1973-1979 Tokyo görüşmelerinde ve daha önceki Kennedy görüşmelerinde tekstil konuları sistematik bir şekilde marjinalleştirilmiştir.

1982 de GATT'ın bakanlar toplantısında, tekstil ve giyecek ticareti ve MFA'nın etkileri de ele alınmıştır. Bu toplantıda konunun GATT çerçevesine girmesi için tekstil ve giyecek ticaretinin serbestleştirilmesi yollarının gözden geçirilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Bunun için bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Ancak yapılan toplantılar 1984 Kasım'ında çıkmazla sonuçlanmıştır.

3. 1986 GÖRÜŞMELERİNİN GERİSİ

MFA temelde tekstil ticaretinin uzun vadeli yapısal ayarlanma sürecinin düzenlenmesiyle ilgilidir. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse her bir MFA ve iki taraflı anlaşmaları o sıradaki cari durumdan çok tarihi gelişim yönlendirmektedir.

1970'li yılların sonlarında MFA kontrollerinde sıkışmanın gerisindeki itici güç, 1983'ten sonra tekstil ve giyecek üretimindeki düşüşle AET ülkelerinde ortaya çıkan politik baskılar ve sentetik elyafılardaki aşırı kapasitelerin varlığıdır.

Öte yandan Temmuz 1984'de ABD ithalata kısıtlayıcı "piyasa bozulması olasılığı" ek kriterini getirdi. ABD kongresine sunulan belki de en kısıtlayıcı ticari yasa tasarısı, gelişmekte olan ülkelere ABD'ce yapılan tekstil ithalatının 1980 düzeyine indiren JENKINS BILL'dir. Bunun sonucu olarak ABD tekstil ithalatında % 27 indirim sağlanacaktı. Böylece örneğin: Hindistan'ın ihracatı 2/3 Hong-Kong'un ise % 14 oranında kesilecekti.

4. 1986 MFA GÖRÜŞMELERİ GATT Konferansı

Daha önceki üç MFA ile kıyaslandığında, yeni MFA'nın bir önemli özelliği şu olmuştur. Temel olarak saptanan amaçlar korunmuş ve kelime kelime yeniden yazılmıştır. ABD'nin ısrarlarıyla elyaf koruması pamuk, yün ve sentetik elyaflardan tüm bitkisel elyaflara ve ipek harmanlarına (saf değil) genişletilmiştir. Bu sırada 1982 den önce ticari olarak önemli miktarda alışverişi yapılan mallar kapsam dışı kalmıştır. Bu mallar çuval, çanta, heybe, ip, bagaj hasırı, hasır örgüsü ve Jüt vb. yapılan halılardır.

Bu genişlemenin amacı Çin'in ihrac ettiği süveter gibi mallardır. Ancak bu genişletmeler orijinal MFA'nın önsözüne ve 1. maddesine ters düşmektedir ve şimdiye kadar MFA kontrolünün dışında kalan bir dizi mal alanında yasal ve pratik belirsizlik yaratmaktadır. Örneğin, Harman (blend) ne demektir? Hindistan Jüte dayalı elbise fabrikası geliştirmektedir. Jüt kullanılan yeni şekiller kısıtlanacak mıdır? Şimdilik kaşmir ve angora gibi kıl elyaflar ve cam ve asbest gibi mineral elyaflar MFA kapsamı dışında kalmıştır.

4. MFA keza menşe ülkenin sahte bildirimlerine karşı da kısıtlamaları arttırmaktadır. Sahte deklarasyon bir ülkenin kendi kota sınırını bazı yapay süreçlerle ya da kendi limitine ulaşamamış bir ülke aracılığıyla aşma teşebbüsüdür. Kısıtlamalar altın-

da ihracatçı ülkeler işbirliğine gidebilmektedir. Buna karşılık ithalatçı ülkeler uygun eyleme girişerek ketumluk etmektedir.

Kotaları yöneten üçüncü madde daraltılmıştır. Böylece küçük ve yeni ihracatçı ülkelerle olan iki yanlı anlaşmalarda en düşük baz saptanmakta ve ithalat kapasitesi daraltılmaktadır. Üçüncü maddenin en son işletilmesi ABD'ce Nepal'e karşı olmuştur.

4. MFA da hem liberalizasyonu hem de kısıtlamaları arttıran bazı çizgiler mevcuttur. "Kuraldan makul sapma" (reasonable departure) koşulları (ki bunlar 2. MFA da kısıtlayıcı maddelerin pekiştirilmesiyle meşrulaştırılmıştır) biraz yumuşatılmış şekilde yeniden canlandırılmıştır. Özellikle, ithalatın negatif büyümesini ve büyük üreticilere uygulanmış olan esneklik koşullarının katılaştırılmasını yasaklamaktadır. ABD 3.MFA da AET tarafından konulan "dalga kıran" formülünün muhafazasında (bu her ne kadar kullanılsa da) ısrar etti.

Öte yandan, ihracatçıların açısından çok mütevazı gelişmeler olmuştur. En az gelişmiş ülkelerin kontrol dışı tutulması için bir taahhüt söz konusudur (Bundan özellikle Bengladeş yararlanacaktır.). Aynı şekilde tam olarak kullanılmayan kotalar istek üzerine kaldırılacaktı. Bunun üzerine AET kotalarının % 25'ini (yaklaşık 600 kota) kaldırmayı kabul etti. Ayrıca yeni MFA öncekilerden farklı olarak dört yıl sonraya değil beş yıl sonraya takvimlendi. GATT kurallarının tekstil ticaretine de uygulanacağına dair bir açık hüküm de MFA 4'de yer aldı.

5. SONUÇ

Müzakereler sonucu gelişen ülkelerin kazançları iyi dilek mahiyetinde sözlerden ibaret kalırken endüstrileşmiş ülkeler daha somut bir şekilde tekstil ithalatında geniş kapsamlı kısıtlamalar sağlamışlardır.

Gelişen ülke temsilcileri ihracatçı ülkelerde ücret ve sosyal koşulların korunması için konulan "Sosyal Koşula", entellektüel hakların korunması koşuluna daha fazla iki yanlı karşılıklığa ve ABD'nin yeni icadı olan ithalat karşısında güç duruma düşen yerli endüstrilerini korumak için konulan koşullara karşı koymak zorunda kalmışlardır. Gelişen ülkeler böylece önce ABD yönetiminin ve kongrenin tekstil kısıtlamalarını daha da daraltması olgusuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu sırada AET ülkelerinin tekstille ilgili pozisyonu, alışılan tersine nispeten liberal bir çerçeve oluşturmuştur.

Gelişen ülkelerin durumlarında da alışlagelen çizgiden sapma olmuştur. Birçok küçük ihracatçı ülke, özellikle de rekabet gücü fazla olmayan Latin Amerika ve Doğu Avrupa ülkeleri, MFA'nın sağladığı, başka türlü girmekte güçlük çekecekleri piyasa payı garantisinden yoksun kalmışlardır. Buna karşılık özellikle Hong-Kong gibi bazı büyük üretici ihracatçılar cari kota esnekliğinden maksimum avantaj sağlama durumu elde etmiştir. Zaten Hong-Kong MFA'dan önce, ABD piyasasındaki payını korumak için iki yanlı bir anahtar anlaşma sağlamıştı.

Son MFA koşulları, bizzat MFA'dan daha önemli olan iki yanlı anlaşmalar için meşru bir zemin sağlamaktadır. ABD Cenova görüşmelerinden daha bir ay önce kendisine en büyük ihracatı sağlayan üç ülkeden ikisiyle (Hong-Kong ve Taiwan), daha sonraki MFA'nın ana çizgilerini de ortaya koyan bir biçimde (elyaf genişlemesini içeren) altı yıllık bir anlaşma yaptı. Daha sonra da Güney Kore ile bir anlaşmaya vardı. Bu anlaşmalarda en iyi koşullar Hong-Kong'a tanınmıştır. Genel olarak ABD'nin yaptığı anlaşmalar MFA 3'e göre daha az esneklik ve çok daha düşük büyüme oranı (yıllık ortalama yüzde bir) içeriyordu. Kanada da ABD'ye karşın benzer bir kısıtlamaya gitmiştir. AET ülke-

rinin çoğunun yaptığı iki yanlı anlaşmalar üç genel kategoride toplanabilir. Büyük ihracatçı ülkelere (Hong-Kong, Kore, Macao ve Taiwan) sekiz duyarlı ürün kategorisi için yüzde bir büyümeye izin verilmiştir. Diğer ülkelerin çoğuna ürüne ya da ülkeye bağlı olarak yıllık yüzde dörtle altı büyüme oranı tanınmıştır. Ayrıcalıklı bazı ülkeler için de yüzde yedilik bir büyüme sağlanmıştır.

Türkiye olarak henüz uluslararası tekstil ürünleri ihracatında fazlaca adımımızın geçmediği gözlenmektedir. Bu durumda tekstil ürünleri ihracatımız bu alanda önemli gelişme göstermiş ülkelere tanınan % 1'lik ihracat büyüme oranının dışında kaldığımız için ilerdeki yıllarda dünya tekstil ürünleri ihracatında payımızı arttırabileceğimiz ortaya çıkmaktadır. Son MFA'nın yarattığı iki yanlı anlaşma olanaklarından yararlanarak özellikle ASD'de piyasa payımızı genişletme yollarını aramalıyız.

KAYNAKÇA

- CABLE. V., 1987. Textile and Clothing in a New Round of Trade Negotiations, The World Bank Economic Review, september, 1,4.
- KARLUK. K., 1982 The European Communitys Textiles. DPT yayınları No: 1958 (çeviri)
- MEIER. G., 1973. Problems of Trade Policy. Oxford University press.

SÜRELİ YAYINLARDAN

1. HAMMADDE

Retardation of the photoyellowing of untreated wool and wool treated with fluorescent whitening agents by the action of reduction agents.

Journal of the Society of Dyers and Colourist, 1987. 103,9, 308-313

Unmodified, phenolic-compound-treated, and fluorescently-whitened wools were exposed to ultraviolet radiation in the presence of aqueous reductive bleaching solution containing thiourea dioxide or other reducing agents and yellowness index values were measured.

İndirgen Maddelerin Etkisiyle İşlem Görmemiş ve Florasanlı Beyazlatıcılarla İşlem Görmüş Yünlerde Işık Etkisiyle Sararmanın Geriletilmesi

R.S. Davitson. G.M. Ismail. D.M. Levis

From LOY to FOY: Production and properties of flat filament yarns

Chemifasern/Textilindustrie, 1987, 37/89, 9, 797-805

Influence of dry-heat treatment on mechanical properties of retractile acrylic fibres

Melliand Textilberiche. 1987, 68, 10, 704-708

LOY'dan FOY'a: Yassı Filament Liferinin Mekanik Özellikleri

T.Tekaat

Retraktil Akrilik Liferin Mekanik Özellikleri Üzerinde Kuru Isıl İşlemlerinin Etkisi

A. Naik., E. Gomez

Experiments are reported in which acrylic fibres were subjected to hot-air and steaming treatments at different temperatures and for different lengths of time in order to find the optimum hot air bulking conditions

Soft knops research

Textile Horizons. 1987,7,11,16

Yumuşak Nope Araştırması

Wool research organization of new zealand

A simpler method of making knops, the small balls of wool used to make novelty yarns, is announced. It has led to widening of their end-uses, one of these being stuffings for quilts and mattresses

Future fibre perspectives

Textile Horizons, 1987,7,11,21

Looking ahead in cellulosic fibres

Textile Horizons. 1987,7,11,20-21

Gelecekteki Lif Perspektifleri

E.Mannisto

Selüloz Liferinde İleriye Bakış

R. Aitken., G.Raven., M.Clarke

New approaching in woolcombing

Textile Horizons. 1987.7.11.40

Yün Taramasında Yeni Yaklaşımlar

G.Crawshaw

Recent changes in method of combing wool and new technique for assessing wool quality are presented. along with a quantitative analysis of the woolcombing industry worldwide